

NARODNI
DOM
MARIBOR

KONCERTNA
POSLOVALNICA

Orkestrski cikel 2022/2023

3. abonmajski koncert

11. februar 2023 ob 19.30, Dvorana Union, Maribor

MÜNCHENSKI KOMORNI ORKESTER

CHRISTIAN TETZLAFF,

solist na violini in vodja

Koncert posvečamo Brigiti Pavlič, vodji Koncertne poslovalnice Maribor (1996–2008) in ustanoviteljici ter vodji Festivala Maribor (2008–2015), ki je s svojo velikopotezno vizijo, trdim delom in neskončno ljubeznijo do glasbene umetnosti za vselej zaznamovala mariborsko in slovensko glasbeno življenje ter vse, ki smo imeli čast biti njeni prijatelji, sodelavci in sopotniki. Hvaležni smo za izjemna koncertna doživetja in nepozabne trenutke, ki nam jih je nesebično podarjala, ter ponosni, da lahko nadaljujemo njeno delo. Hvala, Brigita, vedno boš z nami.

Spored

Wolfgang Amadeus Mozart (1756–1791)

Adagio in fuga v c-molu, KV 546

I. Adagio

II. Fuga: Allegro

Frank Martin (1890–1974)

*Poliptih (šest podob Kristusovega pasijona)
za violino in dva majhna godalna orkestra*

I. Cvetna nedelja. Allegro non troppo ma agitato

II. Zadnja večerja. Andante tranquillo

III. Juda Iškarjot. Allegro

IV. Vrt Getsemani. Molto lento

V. Križanje. Largamente

VI. Vstajenje. Andante – Allegro moderato

Arnold Schönberg (1874–1951)

Ozarjena noč, op. 4 za godalni orkester

Poleti 1788 je **Wolfgang Amadeus Mozart** (1756–1791) vročno ustvarjal svojo znamenito trilogijo poslednjih simfonij: 39., 40. in 41. simfonijo. Obenem je bil to čas, ko je obupno potreboval denar, zato se je bil pripravljen oprijeti vsakršnega plačanega dela (za simfonije ni imel naročnika). V tem kontekstu kaže razumeti nastanek **Adagia in fuge KV 546**, dela, ki ga je v tem času izdal založnik F. A. Hoffmeister. Mozart si je obetal zaslužek, a ni imel časa, da bi napisal povsem novo delo. Tako je predelavi zgodnejše *Fuge za dva klavirja KV 426* dodal počasni uvod (Adagio). *Fuga KV 426* je nastala med letoma 1782 in 1783, ko je Mozart intenzivno preučeval Bachova in Händlova dela. Prav v tem času je namreč spoznal barona Gottfrieda van Swietna, ki je imel bogato zbirko rokopisov teh dveh baročnih mojstrov. Prav van Swieten je Mozarta seznanil z baročno glasbo in ga povabil, naj ga redno obiskuje in skupaj z njim izvaja stara dela. Rezultat tega znanstva je bil nastanek vrste kratkih del, v katerih je Mozart posnel kontrapunktični slog Bacha. Večina teh del po kakovosti ne presega pedagoških študij, vendar je zaradi kasnejše predelave *Fuga KV 426* dobila poseben status.

Končno dvodelno delo je neke vrste posvetilo baroku in zahvala vsemu, česar se je skladatelj naučil od Händla in Bacha. Uvodni Adagio je sestavljen iz kontrastnih odsekov, pri čemer je eden izmed njih izpeljan iz značilnega punktiranega ritma, ki je zaznamoval baročno obliko francoske uverture. Kontrastni dualizem, ki zaznamuje Adagio, se nato prenese še v polifone linije fuge, ki jo imamo lahko za nekakšno kontrapunktično vajo pred velikim finalom skladateljeve *Jupitrove simfonije*. Ekspozicija poteka še povsem v skladu s pričakovanimi normami: ekspoziciji teme na toniki sledi odgovor na dominantni s kontrastsubjektom. Precej pa siceršnje okvire presega izpeljava, v kateri se Mozart igra z inverzijo teme, ki jo nato kombinira še v stretti (odseku, v katerem teme vstopajo v kratkih zaporedjih). Toda višek skladatelj doseže v trenutku, ko tema in njena inverzija zazvenita hkrati.

V baroku je našel številne vzpodbude tudi švicarski skladatelj **Frank Martin** (1890–1974), ki z Arthurjem Honeggerjem velja za najpomembnejšega predstavnika švicarske glasbe 20. stoletja. Oba skladatelja povezuje tudi zvestoba kalvinizmu in ustvarjanje velikih vokalno-inštrumentalnih del. Čeprav se je Martin že pri šestnajstih letih odločil za glasbo, ni nikoli obiskoval konservatorija in je na željo staršev sprva študiral matematiko in fiziko, čeprav študija ni dokončal. Kasneje se je preživljal predvsem kot profesor kompozicije in razvil osebni slog, ki se izmika modernizmu druge polovice 20. stoletja. Skladateljev opus je zaradi številnih premen težko postaviti v enoznačne slogovne predale. Pri svojih enajstih letih je Martin prisostvoval izvedbi Bachovega *Matejevega pasijona*, ki je nanj tako močno vplivala, da se še dolgo ni mogel znebiti sledov Bachovega harmonskega jezika. V času znanstva s slovitim dirigentom Ernestom Ansermetom se je seznanil z glasbo Ravela in Debussyja ter tako svoje osnovne germanske nastavke združil še s francosko barvno občutljivostjo. V dvajsetih letih se je poskušal preizkusiti v delih, zasnovanih bolj kontrapunktično, in nato v idiomu ljudske glasbe, medtem ko je v tridesetih letih prevzel še Schönbergovo dodekafonsko metodo, ne pa tudi njegove estetike. Slednje je pomenilo, da je sledil popolni kromatizaciji v melodični liniji, v harmonskem pogledu pa je ostajal zvest terčnim akordom in razširjeni tonalnosti.

V zadnjih letih življenja se je Martin vse bolj posvečal sakralni glasbi, pri čemer se je vdajal religioznim vplivom tudi v inštrumentalnih delih, kar je zlasti razvidno iz **Poliptiha za violino in dva majhna godalna orkestra**. V tem času se je na Martina obrnil sloviti violinist Yehudi Menuhin, ki je predsedoval Mednarodnemu svetu za glasbo, da bi za proslavitev petindvajsetletnice sveta napisal novo koncertantno delo za violino in orkester. Martin je naročilo sprejel in novo delo

zasnoval na podlagi poliptiha iz Siene – niza majhnih poslikanih plošč iz srednjega veka, ki prikazujejo Kristusovo trpljenje. Skladatelj je izbral šest plošč, ki so služile kot vsebinska podlaga za novo delo za solistično violino in dvojni godalni orkester. Že zasedba izdaja jasne vplive Bachovega *Matejevega pasijona*, kjer imamo prav tako opraviti s stereofonično razdeljeno orkestrsko in zborovsko zasedbo. V skladbi solistična violina prevzema vlogi Jezusa in Janeza Evangelista, medtem ko je godalna sekcija v vlogi apostolov ali množice, ki spremlja pasijonsko dogajanje. Prvi stavek slika hrupno množico, ki želi videti Jezusa, kako vstopa v Jeruzalem. V drugem stavku se Jezus poslavlja od svojih učencev, glasbeni diskurz pa je mogoče razumeti kot izmenjavo med mučnimi vprašanji učencev in ljubečimi odgovori učitelja. Tretji stavek prinaša obup Jude Iškarijota in četrti intenzivno molitev s končnim vdanim sprejetjem Božje volje. Peti stavek reši grozo množice in njeno sadistično veselje ob razmišljanju o trpljenju in križevem potu. Zadnji stavek pa prinaša Kristusovo vstajenje – skladatelj je dodal zvonove, s katerimi je okrepil občutek potrditve življenja. Delo je prvič izvedel Yehudi Menuhin leta 1973, ko je tudi zapisal: »Ko igram *Poliptih* Franka Martina, čutim enako odgovornost in vznesenost kakor tokrat, ko igram Bachovo Ciaccono«.

Če je Frank Martin vse življenje ostal zavezan predvsem tradicionalnim glasbenim vrednotam, pa se je **Arnold Schönberg** (1874–1951) izkazal za enega največjih prevratnikov glasbe 20. stoletja. Vendar je to prevratništvo pri Schönbergu ujeta v nenavaden paradoks, zdi se namreč, da je meje glasbenega izraza premikal predvsem zato, da bi se zapisal v veliko tradicijo nemških skladateljev, ki teče od Bacha preko Mozarta do Beethovna.

Sprva si je Schönberg kot sin čevljarja težko izbral dobro glasbeno izobrazbo (ni čudno, da je kasneje kot veliki

mojster pouka kompozicije revnejše študente učil brezplačno), pri tem pa mu je bil v veliko pomoč prijatelj in mentor Alexander Zemlinsky. Prav z Zemlinskim sta poleti 1899 odšla na krajši oddih v Payerbach južno od Dunaja, kjer se je Schönberg zaljubil v Mathildo, sestro Zemlinskega. Tako nas ne preseneti, da je Schönberga zajela ustvarjalna vročica in da je v zgolj treh tednih nastala simfonična pesnitev **Ozarjena noč**. Schönberg jo je napisal na podlagi pesmi Richarda Dehmle, pesnika, ki je izrazito vplival na Schönbergove estetske poglede. Dehmlova poezija se umešča v čas dekadence, ki je skušala odpraviti številne moralne predsodke. To velja tudi za izbrano pesem, ki je zamišljena kot pogovor med žensko in moškim, ki hodita skozi gozd v nočni mesečini. Ženska moškemu prizna, da je noseča, in to ne z njim, moški pa v ljubečem odgovoru oznani pripravljenost, da otroka sprejme kot svojega. Medtem ko je danes *Ozarjena noč* eno najpogosteje izvajanih del skladatelja, pa kritika ob krstni izvedbi leta 1902 skladbi ni bila preveč naklonjena. Mnoge je motila že izbira na vi-

dez neprimerne snovi (simfonična pesnitev nima zunanjega programa, temveč slika bolj duševne konflikte in atmosfero narave) in pa to, da harmonski stavek raste iz Wagnerjevega sveta. Nekdo je cinično zapisal, da Schönbergova partitura zveni, kot da bi skladatelj s svojim notnim papirjem obrisal še mokro partituro Wagnerjeve glasbene drame *Tristan in Izolda*. Večina je pri tem prezrla, da je Schönberg v tej mojstrovini združil tako opojni svet Wagnerjevih harmonij kot tudi premišljeno motivično delo, značilno za Wagnerjevega največjega nasprotnika, Johannes Brahmsa.

Skladba je sestavljena iz dveh delov z uvodom in epilgom. Uvod prinaša temno misel v d-molu, prvi del pa dramatično nabit izpoved žene, ki ga zaznamuje motiv v violi. Sredi dela se atmosfera spremeni: težke zvoke zamenja nežna liričnost, motivična kratkosopnost pa preide v dolgo izdržano melodijo v D-duru, ki predstavlja odgovor moškega. Delo se sklene v epilogu, ki naslika spokojno vzdusje »ozarjene« noči.

Gregor Pompe

CHRISTIAN TETZLAFF

danes sodi med najuglednejše svetovne violiniste. Obisk njegovih koncertov se pogosto izkaže za pravo eksistencialno izkušnjo, saj se lahko že znana dela nenadoma pokažejo v povsem novi luči. Obenem Tetzlaff rad iz pozabe obuja pozabljene mojstrovine. S predanostjo neguje nenavadno obsežen repertoar in vsako leto izvede približno sto koncertov. Pogosto deluje kot rezidenčni umetnik; na tak način so ga k sodelovanju povabili Berlinski filharmoniki, Filharmonični orkester iz Seula in Dresdenski filharmoniki. V svoji karieri je Christian Tetzlaff gostoval z vsemi velikimi

Christian Tetzlaff, foto Giorgia Bertazzi

orkestri, vključno z Dunajskimi in Newyorškimi filharmoniki, Orkestrom Concertgebouw iz Amsterdama in vsemi londonskimi orkestri. Sodeloval je z legendarnimi dirigenti, kot so Sergiu Celibidache, Bernard Haitink, Lorin Maazel, Kurt Masur in Christoph von Dohnányi. Tesne umetniške vezi je spletel z Danielom Hardingom, Paavom Järviem, Vladimirjem Jurowskim, Andrisom Nelsonsom, Simonom Rattlom, Francoisom Xavierjem Rothom, Robinom Ticciatiem, Esa-Pekko Salonenom in Michaelom Tilsonom Thomasom. V

sezoni 2022/23 bo prvič sodeloval z Davidom Afkhamom, Marcom Albrechtom, Barbaro Hannigan, Corneliusom Meistrom, Ingom Metzmacherjem in Kentom Naganom. Leta 1994 je s svojo sestro, violončelistko Tanjo Tetzlaff, ustanovil godalni kvartet, s katerim letno opravi vsaj eno turnejo. Za svoje posnetke je prejel številne nagrade, med drugim nagrado nemških kritikov plošč, »Diapason d'or« in Midem Classical Award. Tetzlaff igra na violino nemškega izdelovalca Petra Greinerja in redno poučuje na Akademiji Kronberg.

MÜNCHENSKI KOMORNI ORKESTER

Münchenski komorni orkester, foto Sammy Hart

je leta 1950 ustanovil dirigent Christoph Stepp, njegovi pomembni oblikovalci pa so bili kasneje še Hans Stadlmair, Christoph Poppen, Alexander Liebreich in nazadnje do leta 2022 Clemens Shuldt. Odtlej za umetniško vodnje skrbi umetniški odbor, ki ga sestavljajo oba koncertna mojstra, dva dodatna člana orkestra, direktor in umetniški načrtovalec. Tako bo orkester naslednja tri leta sodeloval s kar tremi pridruženimi dirigenti hkrati: Jörgom Widman-

nom, Enricom Onofrijem in Basom Wiegersonom. Delovanje orkestra podpira zvezna država Bavarska, mesto München in okrožje Zgornja Bavarska. Münchenski komorni orkester namenja veliko pozornosti zasnovi svojih programov ter dolgoročnemu negovanju in nadaljnjemu razvoju repertoarja za komorni orkester. Že desetletja deluje kot živahna delavnica za sodobno glasbo, o čemer pričajo številna naročila novih del, ki so jih napisali skladatelji Iannis Xenakis, Wolfgang Rihm, Tan Dun, Chaya Czernowin, Georg Friedrich Haas, Pascal Dusapin, Erkki-Sven Tüür, Salvatore Sciarrino in Jörg Widmann. Poleg serije koncertov v münchenskem Gledališču princa regenta orkester priraja še serenade modernizma v rotundi Galerije moderne umetnosti (Pinakothek der Moderne). Münchenski komorni orkester izvede na leto okoli šestdeset koncertov, turneje pa so člani orkestra popeljale v priznane koncertne dvorane po vsem svetu. Orkester je plošče izdal pri založbah ECM, Sony in Warner.

(Jezikovni pregled Monika Jerič)

Napovedujemo in vabimo

KOMORNI ORKESTER IZ MANTOVE

THOMAS JUNG, dirigent

NATALIE CLEIN, violončelo

10. marec 2023 ob 19.30, dvorana Union, Maribor

4. koncert Orkestrskega cikla in za izven

Spored: *Felix Mendelssohn, Camille Saint-Saëns*

Komorni orkester iz Mantove

Thomas Jung

Natalie Klein

TRIO EUSEBIUS

EVA ŠULIČ, violina

TONKA JAVOROVIČ, violončelo

DAVID VUKOVIČ, klavir

24. marec 2023 ob 19.30, dvorana Union, Maribor

4. koncert Komornega cikla in za izven

Spored: *Dmitrij Šostakovič, Silvio Foretič, Kaija Saariaho, Johannes Brahms*

Trio Eusebius

◀ NARODNI DOM MARIBOR ▶

Informacijska pisarna Narodnega doma Maribor

Uradne ure: od ponedeljka do petka med 10. in 13. uro ter uro pred prireditvijo.

Dvorana Union: uro pred prireditvijo.

☎ (02) 229 40 11, 229 40 50, 031 479 000

✉ vstopnice@nd-mb.si

🌐 www.nd-mb.si

 **Radio
Maribor**

**VEČER
RADIO CITY**